

Bezpieczeństwo publiczne

Wilk jest drapieżnikiem, który z racji swoich uwarunkowań jakkolwiek może być niebezpieczny dla człowieka, to jednak z reguły boi się ludzi i unika z nimi kontaktu. Spotkania na linii człowiek-wilk mają charakter incydentalny i na ich podstawie nie należy podejmować pochopnych działań zmierzających np. do eliminacji osobników, w sytuacjach kiedy nie jest to zasadne. Wszystkie niebezpieczne sytuacje powinny jednak wymagać wyjaśnienia, a przede wszystkim natychmiastowej reakcji.

W kontekście podejmowania działań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego należy podkreślić, że zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Potrzeby te obejmują również sprawy związane z bezpieczeństwem obywateli, dlatego zapewnienie bezpieczeństwa społeczności lokalnej spoczywa w głównej mierze na tym organie. Należy też zauważyć, że na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym system taki działa na każdym szczeblu administracji publicznej.

Postępowanie w sytuacjach konfliktowych człowiek-wilk

Lp.	Miejsce bezpośrednich obserwacji wilków	Wygląd i zachowanie wilka	Zalecane działania
1.	W pobliżu (< 1 km) lub w obrębie dużego kompleksu leśnego lub na terenie z przewagą obszarów leśnych, również sporadycznie w pobliżu zabudowań na tych terenach.	Osobnik niesprawiający wrażenia chorego, oddala się od człowieka.	Sytuacja normalna, nie jest potrzebna interwencja.
2.	Dowolne	Osobnik nie sprawia wrażenia chorego, nie ucieka przed jadącym pojazdem, np. biegnie obok	Sytuacja normalna, nie jest potrzebna interwencja
3.	W obszarze zabudowanym, nawet w mieście	Osobnik zdrowy, sprawia wrażenie przestraszonego (podwinięty ogon), zabląkanego. Obserwacje (zdjęcia i filmy), nawet wielokrotne, dotyczą tego samego dnia, maksymalnie dwóch dni	Osobnik podczas dyspersji, zabląkał się do miasta (np. szedł wzdłuż rzeki). Wójt podejmuje działania w celu umożliwienia opuszczenia gminy przez zwierzę. Jeśli jest taka konieczność odławia i wywozi zwierzę do najbliższego kompleksu leśnego (przez podmioty upoważnione przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska na podstawie art. 52 ust. 2 pkt. 3 uop).
4.	Dowolne	Osobnik z wyraźnymi oznakami choroby (np. uszkodzenia ciała), ewentualnie z podejrzeniem wścieklizny, nie oddala się od ludzi, a nawet podchodzi na niedużą odległość, jest	Sytuacja wymagająca uwagi. Rekomendowane jest wykonanie dokumentacji fotograficznej/filmowej zachowania, i przesłanie do eksperta, który potwierdza przynależność gatunkową oraz doradzi w trakcie podejmowania decyzji. W przypadku konieczności uśmiercenia zwierzęcia wójt, burmistrz, prezydent

		agresywny.	<p>miasta występuje z wnioskiem o stosowne zezwolenie do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (GDOŚ) lub Ministra Środowiska (gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego).</p> <p>Po uśmierceniu należy zwierzę zważyć i wykonać szczegółową dokumentację fotograficzną, następnie przeprowadzić badanie w kierunku wścieklizny, a jeśli wynik jest negatywny, umożliwić właściwym, zainteresowanym podmiotom przeprowadzenie szczegółowej sekcji zwierzęcia dla ustalenia przyczyn nietypowego zachowania (w tym np. pobranie próby do analiz genetycznych).</p>
5.	Dowolne	Osobnik bez oznak choroby, przez dłuższy czas (kilka tygodni) regularnie widywany w pobliżu budynków mieszkalnych, nie atakuje zwierząt gospodarskich ale zbliża się do ludzi i wzbudza niepokój mieszkańców.	<p>Sytuacja wymagająca uwagi (pilnej).</p> <p>Rekomendowane przeprowadzenie inspekcji terenowej, instalacja wideopułapek i przygotowanie raportu w terminie do trzech dni.</p> <p>a) W sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego wójt, burmistrz, prezydent miasta składa wniosek do GDOŚ o wydanie zezwolenia na odstępstwo od zakazu zabijania,</p> <p>b) W przypadku braku zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, wójt, burmistrz, prezydent miasta składa wniosek do RDOŚ o odstępstwo od zakazu umyślnego płoszenia (np. przy użyciu broni z amunicją kulową lub innych środków) lub odłów (pozostawienie w niewoli albo też oznakowanie nadajnikiem GPS/GSM i przesiedlenie do najbliższego dużego kompleksu leśnego). Zarówno odłowiony osobnik jak i odstrzelony powinien zostać poddany badaniom weterynaryjnym, powinna zostać wykonana dokumentacja fotograficzna, pomiar wagi i parametrów ciała oraz powinny zostać pobrane próby do badań genetycznych (przez właściwy podmiot prowadzący takie badania). Analogiczna procedura na terenie parku narodowego prowadzona jest przez dyrektora.</p>
6.	W pobliżu (< 1 km) lub w obrębie dużego kompleksu leśnego lub na terenie z przewagą obszarów leśnych.	Wilki zaatakowały zwierzęta gospodarskie po raz pierwszy, lub ataki są sporadyczne	<p>Hodowca natychmiast po stwierdzeniu szkody zabezpiecza ślady, składa niezwłocznie wniosek do regionalnego dyrektora ochrony środowiska o odszkodowanie.</p> <p>Hodowca wraz z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska ustala jakie w danym przypadku powinny być zastosowane</p>

			zabezpieczenia przed kolejnymi atakami. W/w. zabezpieczenia wykonywane są samodzielnie przez hodowcę lub na zasadach współdziałania z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska. Analogiczna procedura na terenie parku narodowego wymaga udziału dyrektora parku narodowego zamiast regionalnego dyrektora
7.	Dowolne	Wilki często atakują zwierzęta gospodarskie	Procedura zgłaszania szkód i ich szacowania, a także wykonywania odpowiednich zabezpieczeń taka sama jak powyżej. W przypadku wystąpienia powtarzających się co najmniej kilkukrotnie skutecznych ataków wilków na zwierzęta w jednym gospodarstwie należy przeanalizować przyczyny. Jeżeli ataki wilków nie są wynikiem zaniedbań hodowcy (takich jak pozostawianie zwierząt gospodarskich bez ochrony w nocy) poszkodowany (lub wójt, burmistrz, prezydent miasta gdy dotyczy to większej liczby poszkodowanych w danej gminie) występuje do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (lub Ministra Środowiska, gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego) z wnioskiem o wydanie zezwolenia na umyślne zabijanie wilków wyrządzających szkody.

Postępowanie w przypadku wystąpienia szkód wyrządzonych przez wilki

Wilk *Canis lupus* jest objęty ochroną ścisłą na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. Za szkody wyrządzone przez te zwierzęta odpowiada Skarb Państwa. Oględzin i szacowania szkód, a także ustalania wysokości odszkodowania i jego wypłaty, dokonuje regionalny dyrektor ochrony środowiska (rdoś), a na terenie parku narodowego- dyrektor parku.

Szacowanie szkód wyrządzonych m.in. przez wilki odbywa się na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 8 lutego 2018 roku w sprawie szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową.

Regionalny dyrektor ochrony środowiska powinien być niezwłocznie zawiadomiony o powstałej szkodzie poprzez złożenie wniosku w postaci papierowej lub elektronicznej, w szczególności przez elektroniczną skrzynkę podawczą. W przypadku szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt, zgłoszenia można dokonać również przez złożenie wniosku telefonicznie. Poszkodowany właściciel inwentarza ma obowiązek wykazania, że szkodę wyrządziły wilki. Identyfikacja gatunku zwierzęcia, który spowodował zdarzenie jest wykonywana w oparciu o oględziny zabitych zwierząt oraz zebrany materiał dowodowy.

Należy pamiętać o kilku zasadach, m.in.:

- zabezpieczyć wszelkie ślady zdarzenia;

- wykonać, w miarę możliwości, dokumentację fotograficzną zagryzionego zwierzęcia i innych śladów w obrębie miejsca zdarzenia (tropy, ślady przeciągania ofiary, kał), a także samo miejsce zdarzenia i stosowane zabezpieczenia (np. ogrodzenie);
- jeśli jest taka możliwość nie uprzątać zagryzionego zwierzęcia przed przybyciem osób dokonujących oględzin;

Powstałe szkody należy również zgłosić do lekarza weterynarii, który może stwierdzić przyczyny zgonu poszkodowanego zwierzęcia, sporządzić opis stanu zwłok oraz określić inne cenne informacje ułatwiające rozpatrzenie wniosku o odszkodowanie.

Rozmiar szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt w przypadku zwierząt zabitych, padłych w wyniku odniesionych ran lub których bezzwłoczne uśmiercenie było uzasadnione względami humanitarnymi, zgodnie z ustawą z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, ustala się uwzględniając:

- liczbę zabitych, padłych w wyniku odniesionych ran lub uśmierconych zwierząt, ich rasę, wiek, rodzaj hodowli (hodowlane, towarowe, zasoby genetyczne), pleć;

- cenę rynkową zabitego, padłego w wyniku odniesionych ran lub uśmierconego zwierzęcia na dzień oględzin szkody - na podstawie wyników badań rynkowych udostępnianych stosownie do art. 5 ustawy z dnia 30 marca 2001 r. o rolniczych badaniach rynkowych, a w przypadku braku informacji w tym zakresie - na podstawie danych z innego źródła, pozwalających ustalić cenę rynkową w regionie wyrządzenia szkody;

- koszt utylizacji padliny i jej transportu do najbliższego przedsiębiorstwa zajmującego się utylizacją padliny - na podstawie cennika przyjętego w tym przedsiębiorstwie, o ile koszt utylizacji nie jest refundowany przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;

- koszt wizyty lekarza weterynarii stwierdzającego padnięcie zwierzęcia - na podstawie rachunków wystawionych przez tego lekarza.

Rozmiar szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt w przypadku zwierząt okaleczonych, ale nadających się do leczenia, ustala się, uwzględniając koszty leczenia okaleczonych zwierząt i wartość produktów leczniczych - na podstawie rachunków wystawionych przez podmioty uprawnione do świadczenia usług lub dostarczania produktów w zakresie leczenia zwierząt.

W przypadku gdy zwierzę padnie w trakcie leczenia, odszkodowanie za szkodę obejmuje koszty leczenia i wartość produktów leczniczych, ustalone w sposób określony w ust. 3, powiększone o wysokość odszkodowania za szkodę, ustalonego w sposób określony w ust. 2.

Wyliczenia i wypłaty odszkodowania za szkodę w odniesieniu do zwierząt nadających się do leczenia dokonuje się po zawiadomieniu właściwego organu przez poszkodowanego o zakończeniu leczenia. Do zawiadomienia poszkodowany załącza kopię dokumentacji dotyczącej przebiegu leczenia zwierzęcia.

Odszkodowanie nie przysługuje m.in.:

- jeżeli poszkodowany nie wyraził zgody na budowę przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub dyrektora parku narodowego urządzeń albo wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom;
- za szkody wyrządzone przez wilki w pogłowiu zwierząt gospodarskich pozostawionych, w okresie od zachodu do wschodu słońca, bez bezpośredniej opieki.

W sprawach spornych dotyczących wysokości odszkodowań za szkody wyrządzone m.in. przez wilki orzekają sądy powszechne.

Dodatkowo właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i leśnych mogą współdziałać z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, a na obszarze parku narodowego z dyrektorem tego parku, w zakresie

sposobów zabezpieczania zwierząt gospodarskich przed szkodami powodowanymi przez zwierzęta. Współpraca ta może obejmować budowę urządzeń lub wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom, finansowanych z budżetu właściwego miejscowo dyrektora parku narodowego lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska, w ramach zawartych umów cywilnoprawnych.

Stwierdzenie występowania na danym terenie wilka nie jest podstawą do wydatkowania budżetowych pieniędzy do zabezpieczeń przed szkodami powodowanymi przez ten gatunek. Ze względu na ograniczone środki budżetowe oraz szeroki zakres kompetencji rdoś (np. ochrona czynna na terenach chronionych, działania inwentaryzacyjne i monitoringowe) współdziałanie w zakresie zabezpieczenia przed szkodami podejmowane jest jedynie w uzasadnionych przypadkach – w pierwszej kolejności w miejscach gdzie wystąpiły już szkody w znacznej wysokości. Poniżej link do publikacji dot. zabezpieczeń przed szkodami powodowanymi przez wilki.

<http://www.polskiwilk.org.pl/szkody-od-duzych-drapieznikow>

Derogacje- zezwolenia na odstępstwa od zakazów obowiązujących wobec wilka

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody istnieje możliwość uzyskania zezwolenia na odstępstwo od zakazów wobec osobników wilka w celu wyeliminowania zagrożenia - np. na umyślne płoszenie czy zabijanie.

Zezwolenia wydawane są przez:

- właściwego miejscowo regionalnego dyrektora ochrony środowiska w zakresie umyślnego płoszenia;
- Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w zakresie umyślnego zabijania;
- Ministra Środowiska, w przypadku gdy czynności mają być wykonane na terenie parku narodowego.

Zezwolenia wydawane są wyłącznie na wniosek podmiotu zainteresowanego uzyskaniem odstępstwa – w przypadku ograniczania szkód powinna to być osoba poszkodowana lub władze wykonawcze gminy (np. wójt) natomiast w przypadku potrzeby wyeliminowania zagrożenia dla ludzi powinny być to władze wykonawcze gminy (np. wójt).

W przypadku wniosków, w szczególności na odstępstwo od zakazu umyślnego zabijania, zagrożenie stwarzane przez zwierzę powinno być dokładnie udokumentowane (np. zdjęcia, notatki). Jeśli podstawą zezwolenia miałoby być wyeliminowanie zagrożenia dla życia ludzi należy opisać zachowania wnioskowanego do odstrzału osobnika, a do wniosku dołączyć wszelkie posiadane dokumenty świadczące o istnieniu zagrożenia tj. notatki, służbowe z wizji w terenie, ze zgłoszeń telefonicznych, korespondencję, dokumentację fotograficzną itp. W sytuacjach nagłych, wymagających natychmiastowej interwencji tj. zagrażających życiu bądź zdrowiu ludzi czy zwierząt, w/w decyzje mogą być wydane w formie ustnej, po rozpatrzeniu wniosku złożonego drogą telefoniczną. W tym celu należy kontaktować się telefonicznie z Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska, pod numery telefonów wskazane na stronie internetowej tego urzędu lub Ministerstwa Środowiska (gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego).

Decyzja ustna winna być stosowana wyłącznie w sytuacjach wyjątkowo pilnych.

Należy zwrócić uwagę, że w myśl art. 5 pkt.1 ustawy o ochronie przyrody mieszańce wilka z psem domowym w pierwszym i drugim pokoleniu są uważane za gatunek: wilk (*Canis lupus*) dlatego też w celu wyeliminowania ich ze środowiska niezbędne jest uzyskanie opisanych wyżej zezwoleń na odstępstwa od zakazów m.in. umyślnego zabijania.

Należy podkreślić, że wilk został wymieniony w dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, w związku z czym jako kraj jesteśmy zobowiązani do zachowania tego gatunku we właściwym stanie ochrony. Dlatego też kluczowym jest, aby za każdym razem przeprowadzić odpowiednią weryfikację i eliminować jedynie osobniki wykazujące cechy jednoznacznie świadczące o hybrydyzacji - tak aby zminimalizować ryzyko odstrzelenia wilków czystej krwi.

W przypadku, gdy istnieją uzasadnione podejrzenia co do hybrydyzacji (występowanie osobnika będącego mieszańcem wilka i psa) należy zwierzęta schwytać (ewentualnie zweryfikować na podstawie badań genetycznych, gdy istnieją jakiegokolwiek wątpliwości) a następnie poddać eutanazji. Cennym jest stwierdzenie hybrydyzacji na wczesnym etapie życia, gdy zwierzęta nie opuściły grupy rodzinnej (wtedy u części miotu mogą uwidocznić się w większym stopniu cechy morfologiczne psa). Dla analizy mającej na celu stwierdzenie osobnika będącego hybrydą ważne jest dokonanie oceny na podstawie cech morfologicznych np. umaszczenia, długości ogona, wielkości zwierzęcia, umiejętności szczekania (które jest typowe tylko dla psów), czy prawdopodobieństwo czasu urodzenia szczeniaków (u wilków szczenięta rodzą się raz w roku, na początku maja) - jeśli zatem wiek szczeniaków wskazuje na wcześniejsze urodzenie jest to również sygnałem, że mogła zajść hybrydyzacja.

Dla potwierdzenia powyższego wskazana jest współpraca z naukowcami, nadleśnictwem lub kółem łowieckim.